

9 april 1997:

Deze bijeenkomst houden we samen met de Historische vereniging Lochem/Laren. De heer Stef Grit, directeur van het Staring-instituut te Doetinchem, houdt een lezing over "Het Streekeigene en het Staring-instituut". Wellicht komt ook ons dialect aan de orde.

14 mei 1997:

De heer J. Harenberg uit Zutphen houdt een dia-lezing over "Kastelen en landhuizen in de Graafschap Zutphen". Bovendien heeft hij dia's van het interieur van Huize Ruurlo, toen het nog bewoond werd door de familie van Heeckeren.

Wij hopen dat het weer gezellige en interessante avonden worden en wensen U alvast veel plezier.

VERSLAG VERENIGINGSAVONDEN.

2 oktober: Dia-lezing "Ruurlo voorheen en thans".

Deze lezing werd gehouden door Frits Toevank voor 64 leden en belangstellenden. Zij kregen een prachtige serie dia's van Ruurlo te zien. Frits Toevank gaf aan de hand van oude kaarten van oostelijk Gelderland en Ruurlo uit de 18de en 19de eeuw uitleg. Hierna kon men genieten van dia's van Ruurlo uit het verre verleden en de laatste tijd. De aanwezigen waren zeer tevreden. Het was de moeite waard. Frits Toevank **BEDANKT**.

25 oktober: Klankbeeld Boern van gister'n "Alles geet veurbiej".

Dit klankbeeld, over het boerenleven van 50 tot 100 jaar geleden, werd verzorgd door de heren Graaskamp en Rouwhorst. Er waren op deze avond ruim 100 personen aanwezig, waaronder 40 niet leden. Hieruit blijkt dat de keus voor dit programma goed was. Het klankbeeld werd vertoond op een doek van 4½ bij 3½ meter.

Fons Rouwhorst opende de avond met een uitleg hoe dit klankbeeld tot stand is gekomen. De heer Graaskamp vertelde vervolgens enkele verhalen en moppen over het boerenleven.

De aanwezigen kregen prachtige opnames te zien van het boerenleven van voorheen. Het gesproken commentaar werd in het dialect ingesproken door Henk Graaskamp.

Het was een prachtige avond met vakkundig werk door beide heren.

Voor degenen die dit klankbeeld ook willen zien verwijzen wij U naar het programma. In de regio wordt het nog op diverse plaatsen vertoond.

CURSUSSEN GELDERS OUDHEIDKUNDIG CONTACT.

Van de zijde van het Gelders Oudheidkundig Contact zijn er twee aankondigingen binnengekomen van cursussen die men dit najaar organiseert. Helaas is -bij het uitkomen van deze Kroezeboom- de cursus Genealogie voor gevorderden al nagenoeg afgelopen.

Van de tweede cursus is er dan een avond voorbij. Daarom in het kort nog een beschrijving van deze cursus.

Wegen en spoorlijnen in Gelderland.

Het G.O.C. organiseert een korte cursus over Wegen en spoorlijnen in Gelderland tussen 1800 en 1940. Het bijzondere van deze cursus is, dat behalve de economische en politieke achtergronden, ook de techniek van de aanleg van wegen en spoorlijnen ruim aan bod komt; van de keuze van het tracé tot de constructie van "kunstwerken", zoals bruggen en viaducten.

De cursus is bestemd voor alle belangstellenden. Ten behoeve van degenen die zelf historisch onderzoek (willen) verrichten naar wegen en spoorlijnen zullen belangrijke archiefbronnen, eerder verschenen publicaties van algemeen belang en relevante onderzoeksvragen behandeld worden. Na afloop verschijnt een samenvattend verslag met beknopte literatuuropgave.

Data : dinsdagavonden 12 november en 3, 10 en 17 december 1996.

Plaats : Bezoekerscentrum De Watermolen te Arnhem.

Prijs : f. 115,- (inclusief verslag).

Aanmelden : Gelders Oudheidkundig Contact, telefoon 0575-511826.

GENEALOGISCHE DAG RIJKSARCHIEF

Op zaterdag 23 november a.s. houdt het Rijksarchief in Gelderland een **Genealogische Open Dag** in het Rijksarchiefgebouw, Markt 1 te Arnhem, tussen 10.00 en 16.00 uur..

Aanleiding is de presentatie van *Geldersen gezocht, gids voor stamboomonderzoek in Gelderland*, dat het Rijksarchief samen met het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag produceerde.

Het eerste exemplaar zal om 10.30 uur worden aangeboden aan dr. ir. A.C. Zeven, voorzitter van de Vereniging 'Gelderse Geslachten'.

Er is een keur van Gelderse historische en genealogische verenigingen aanwezig; er is een expositie met stukken over verschillende thema's uit *Geldersen gezocht*; elk uur zullen er lezingen gehouden worden en de hele dag zijn er medewerkers van het rijksarchief aanwezig om vragen te beantwoorden.

De toegang is **GRATIS**.

CD-ROM VAN RUURLO

In deze tijd ontstaan er steeds meer manieren om publicaties naar buiten te brengen. Naast de alom bekende mogelijkheden van drukwerk en de media is de computer een nieuw fenomeen in deze tijd.

Daarom is bij 2 leden van onze vereniging Jan Gotink en Hans Tornij het idee ontstaan, om een groot aantal foto's van het oude Ruurlo op een zogenaamde CD-ROM te zetten. Dit is een CD die geschikt is om met behulp van uw computer te "lezen". Wij zullen u een technisch verhaal verder besparen.

Uiteraard zijn aan het maken van deze CD-ROM kosten verbonden. Daarom willen wij langs deze weg inventariseren wie er belangstelling heeft om in het bezit te komen van zo'n "schijfje".

Zijn er voldoende gegadigden, zal in de loop van 1997 begonnen worden met de samenstelling van deze CD. Hebt U belangstelling, dan kunt U zich opgeven bij een van beide bovenstaande leden of bij het bestuur.

Jan Gotink, telefoon 0572-452987.

Hans Tornij, telefoon 0544-379691.

Uitgezocht door M.J. Barones van Heeckeren van Kell- van Tets.

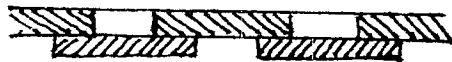
NAWOORD:

Van een oplettende lezer kreeg ik de volgende reactie. 't Viel hem op dat de afgebeelde Ruurlose schaapskooi een ander model heeft dan de gebruikelijke Gelderse schaapskooien; de wanden zijn hoger, de hoeken niet afgeschuind, 't dak is met pannen gedekt in plaats van met riet en de wanden zijn van vlechtwerk in plaats van planken. Bij dat laatste wordt het potdeksel-systeem bedoeld.

De lezer vroeg zich af of dat het gebruikelijke type schaapskooi was.

Horizontaal potdeksel systeem

Verticaal potdeksel systeem

Om met de laatste vraag te beginnen, dit was het gebruikelijke type schaapskooi te Ruurlo, vernam ik van de heer F. Toevank.

Dit type had echter wel schuine hoeken. Dit is helaas op de afbeelding in de Kroezeboom moeilijk te zien. 't Dak is met pannen gedekt en de hogere wanden zijn van vlechtwerk om zo een goed geventileerde bergplaats te geven voor 't hooi op de balkenlaag van de schaapskooi.

De Heideschnuck werd zowel op grasland als op heide gehouden. Volgens overlevering is er tenminste één typische heide-schaapskooi in Ruurlo geweest, waar dus alleen heide-schapen gehouden werden, en dat was bij Velderman op de Vlakkendijk.

RUURLO IN VROEGER TIJDEN (deel 2).

Uitgezocht door G.H. Kreeftenberg.

Bron: Gemeente-archief Ruurlo.

Hieronder het vervolg van het rapport van burgemeester Luitjes van Ruurlo uit 1830.

20. Geneeskundige planten.

Witte Maluwe (=kaasjeskruid) en andere geneeskundige planten brengt hier den aard grond niet voort. Kamille nog wel wat, doch weinig.

21. Woningen.

Gebouwen of woningen van harde of gehouwen steen zijn hier niet. Het voorste gedeelte der meeste woningen is gebouwd van gebakken steen, terwijl het grootste gedeelte der achterhuizen is van gevlochten houten wanden, van binnen en buiten met leem of klei beraapt. De meeste woningen zijn met stroo, de overige met pannen gedekt.

In het dorp of kom zijn de huizen redelijk dicht bij een gelegen doch niet huis aan huis gelijk in de steden. In de buiten buurten liggen de woningen verspreid.

22. Wegen en bruggen.

De wegen van vereniging met omliggende steden of plaatsen loopen uit het dorp of kom op Zelhem - Doesburg - Hengelo - Vorden - Zutphen - Lochem - Borculo - Groenlo - Winterswijk - Aalten en Varsseveld.

Die op Vorden en Zutphen en die op Groenlo en Winterswijk zijn bestraat. De overige zijn aardbanen de vorm hebbende van afgegraven dijken en zijn van de nodige bruggen voorzien welke benevens de wegen zich in een goede staat bevinden.

23. Der zelfver klassen.

De voornoemde wegen sorteren onder 1e -2e en 3e klasse.

24. Bestrating van het binnenste gedeelte der gemeente.

Het binnenste der gemeente of kom is niet bestraat, echter voed men de wensch bij gunstige omstandigheden daartoe te mogen geraken.

25. Naburige wegen.

De naburige wegen zoo wel als de buurtwegen binnen de gemeente zijn tot gebruik in den winter sedert eenige jaren in eenen redelijk goeden staat gebracht.

26. Draaibruggen.

Draaibruggen zijn hier niet, onder de negen andere bruggen in de passages zijn er twee met stenen hoofd en overigens van hout. De overige houten bruggen zijn aan der zelfver hoofden met planken afgeschoeid.

27. Schuiten - Postwagens - Postkantoren.

Van het hier gevraagde is in deze gemeente niets aanwezig, alleen bestaat hier voor de correspondentie een voetbode die, met uitzondering van den Zondag, alle dagen over Vorden naar Zutphen gaat en 's avonds retourneert.

28. Hunne bestemming.

Uit laatst voorgaande beantwoording komt de hier gevraagde bestemming te vervallen, als alleen die van een voetbode, welke bestemd is de brieven op het postkantoor te Zutphen te bezorgen.

29. Dagloon.

Het dagloon van een werkman met de schup of ander werktuig is 40 en 50 centen, van een grasmaaier 75 centen. Van een vrouw of wiedzter 30 centen, bij binden van koren 40 centen.

30. Markten en Jaarmarkten.

Wekelijkse markten zijn hier niet, maar wel in de maanden april - Mei - Augustus en November eene jaarmarkt voor paarden - beesten - schapen en varkens. Deze duurt telkens eenen dag.

31. Buitenplaatsen.

Er is hier een buitenplaats, het huis en havezathe Ruurlo, toebehorende aan den Hoogwelgeboren Heer W.H.A.C. Baron van Heeckeren tot Kell en Roderlo, Gouverneur der provincie Gelderland. 96.41 (05)

Om hier als het ware eenige beschrijving te doen, merk ik aan dat het een goed Huis is, uit het water opgebouwd met eene vaste brug, hebbende voor- en achter een vierkanten toren.

In de daklijst van den voorsten toren, een ouderwets maaksel, vind zich in oud Romeinsche Cijfer Letters het jaartal 1572. Over het geheel schijnt deze toren ouder te zijn dan het overige van het huis.

Overigens is het een zeer geextendeerd (=groot - uitgebreid) goed waaronder veele boeren erven, daghuurdersplaatsen, bouw- en weilanden, lanen en bosschen van eiken, beuken en denneboomen, veele eiken akkermaals bosschen en uitgestrekte hietvelden behoren, een goed dat in de beste orde wordt onderhouden.

32. Bevolking.

De bevolking dezer gemeente was in het jaar 1829:

Mannelijk geslacht	1234	
Vrouwelijk geslacht	<u>1146</u>	
Totaal	2380	
Overleden gedurende dat jaar		35
Geborenen		<u>94</u>
Dus eene aanwinst van		59
Vreemdelingen die zich in de gemeente gevestigd hebben	61	
Personen die de gemeente hebben verlaten	<u>85</u>	
Dus een verlies van		24

Dit verlies met bovenstaande aanwinst vergeleken, zoo blijft de aanwinst 35.

33. Huwelijken en Taal.

In het jaar 1829 zijn voltrokken 14 huwelijken. Dit getal is minder dan men hier 's jaars gewoon is.

De taal die hier wordt onderwezen en bij den beschaafden stand gesproken is zuiver Hollands, zonder echter in het Hollands dialect volkomen gelijk te staan met de groote steden in Holland.

De gewone plaatselijke spraak is plat Zutphens Gelders.

34. Schutterij.

De schutterij de welke alhier rustende is bestaat uit 46 manschappen, echter zijn in deze gemeente geen officiers derzelve.

35. Wind- en watermolens.

Alhier bestaat een stenen windmolen met twee gebinden bestemd om koren te malen. Een waterkoren- en een wateroliemolen heeft er ook bestaan. Het droog worden der beek veroorzaakte dat die molens in den zomer moesten stil staan. Het besef dat door het wegnemen der molens den afloop van het water konde bevorderen heeft den weldenkenden eigenaar dier molens doen besluiten om zijn privaatief inkomen hiervan aan het meer algemeen belang der ingezetenen op te offeren en heeft de beide molens buiten werking gesteld.

36. Fabrieken en Manufacturen.

Deze zijn hier hoegenaamd niet. Stoelen om te weven telt men hier bijna twintig waarop linnen wordt geweven. Doch zijn de gebruikers geene fabrikanten; zij weven bij de el voor anderen.

37. De gemaakte voorwerpen.

Het laatst voorgaande antwoord toont genoeg aan dat hier geene opgave kan verwacht worden.

38. Onderwijs.

De scholen van wederkerig onderwijs bepalen zich hier tot eene. Zij is ondergeschikt aan de schoolopziener en het plaatselijk bestuur.

Het onderwijs wordt gegeven door een onderwijzer van den derden Rang, geadsisteerd door een ondermeester.

39. Kostscholen.

Zijn hier geene.

40. Wetenschappen.

Zijn hier niet het voorwerp van eene bijzondere inrichting.

41. Maatschappen.

Zijn hier mede niet gevormd.

42. Verzamelingen van oudheden, natuurkunde, scheikunde, enz.

Geene van de hier gevraagde ontmoet men in deze gemeente.

43. Oudheden. Romeinsche wegen, enz

Geene sporen van oudheden uit de dagen der Romeinen, van wegen, kastelen, torens, tempels, abdijen, slottorens, waterleidingen worden hier aangetroffen. Nochtans zou men moeten geloven dat er Romeinen voor korter of langer tijd in deze gemeente geweest zijn.

Voor ruim dertig jaren, ter gelegenheid dat een hietheuvel aan het westeinde deze gemeente bewerkt wierd, vond men daar verscheidene, door den tijd zeer vermulde aarden vaasjes, waarin eenige overblijfsels van verbrande beenderen gevonden wierden.

Daar het de gewoonte der Romeinen was, de lijken uit den aanzienlijken stand op deze wijze ter aarde te stellen, heeft men de ontdekking hiervan aan hunnen tijd toegeschreven.

44. Statistiek.

Het aantal paarden bedraagt 185, veulens 2, hoornvee 998, kalveren 465, varkens 617, schapen 354, geiten 30, honden 300, ezels 2 en muilezels geene.

45. Kerken.

Alhier bevindt zich een Hervormde en een Roomse kerk.

Een algemeen schoolgebouw, Kapellen, gemeentehuizen, gasthuizen, weeshuizen, kloosters en gevangenhuisen zijn hier niet.

Tot zover dit rapport dat is gedateerd: 20 juni 1830.

Aansluitend aan deze vragenlijst kwam er enkele maanden later weer een, die hoofdzakelijk gegevens vroeg over de land- en bosbouw.

Verevplanten zooals meekrap en derzelver soorten, aard en hoeveelheid.

Noch de hier gevraagde meekrap, noch eenig andere soorten van verevplanten brengt de grond alhier voort.

Hout: het soort zooals eiken, beuken, dennen en kreupelbosch. Welk soort van bomen is de meeste algemene in de gemeente? Na hoeveel jaren hakt men ze? Gebruikt men ze tot bouwen?

Alle hier genoemde soorten van opgaand hout zijn hier aanwezig. De eiken bomen zijn hier de algemeenste; zijn deugdelijk en sterk in hare aard, maar bewerken zich uit hoofde van hare taaie draadachtigheid niet zeer gemakkelijk onder de timmermans schaaf. De uitvinding van twee beitels in een schaaf, waarvoor de taaie draden beter breken, komt ten dezen zeer te baat.

Beuken, den tijd latende worden nog wel hoog en vooral ook wel zwaar of dik genoeg maar ze schieten niet zoo gladstammig en rijzig op als op de Veluwe en meer plaatsen. Ook loopt de stam naar boven meer bij en is daar minder stamrijk als wel behoort.

Dennen willen hier, wanneer men zorgt dat de grond waar ze gepoot worden, los is, wel en ook spoedig genoeg groeien. Hare jaarringen zijn te breed en daarom is het dennenhout hier te spongieus en heeft niet de vereischte digt of vastheid. Misschien draagt de spoedige opgroei hiertoe bij en in dit gevoelen wordt men bevestigd, daar de digt en vastheid van alle soorten van Noors hout aan den tragen en langzamen waschdom wordt toegeschreven.

Wat bij de vraag onder benaming van kreupelbosch moet verstaan worden vordert een kleine uitweiding. Wij verstaan onder kreupelbosch, eikenhout op schrale plaatsen, dat zelden langer als een el wordt en niet veel dikker als een gewone mensduim, terwijl het tot niets anders dienstig is als om takkebossen voor den gewonen haard van te binden. Dit soort van kreupelbosch wordt hier niet aangetroffen.

Wil men er onder verstaan hebben eiken hout, dat niet tot bomen opgroeit en om zekere jaren gehakt wordt, dan ja. Dat is hier in een ruime hoeveelheid en wordt hoe langer hoe meer aangekweekt als een rente gevend product waarvan de bast of schors dient voor Run of Kif om in de leerlojerijen tot gaar maken van het leder gebruikt te worden, terwijl het afgebaste een zeer goeden en zandlijken brand in de vertrekken verschaft. Dit hout draagt hier de naam Akkermaalshout.

Na hoeveel jaren die houtsoorten met nut kunnen gehakt worden is nog niet zoo zeker uitgemaakt. Aan de bewoners der Voorwereld is den leeftijd te beurt gevallen om eiken bomen te kunnen poten en ook te hakken, zoover kunnen wij het niet meer brengen. Eiken bomen de tijd van zestig jaren gestaan hebbende kunnen de zwaarte hebben van een Rijnlandse voet kant, zijn ook bruikbaar tot bouwen. Doch is de buitenste houtlaag van den stam nog geen vast hout en onderscheidt zich door eene wittere kleur, hetwelk men Spin of Spind noemt.

Ik houd het daarvoor dat een eikenboom, wanneer zijn wortels niet op vaste oerbanken komen te stooten waardoor de waschdom gestremd wordt, honderd jaar kan groeien. Beuken en dennen bomen hebben minstens den tijd van zestig jaren groeien noodig, tachtig jaren is beter en voordeliger. Akkermaalshout wordt hier om de acht, negen en tien jaar gehakt.

De kopers verkiezen in hun belang tien jaren voor conservatie der stammen, die weer uitmoeten loopen en die ook in faueur van den boscheigenaar is preferabel, dat dit om de negen jaar gehakt wordt hetwelk in de maand Mei, als de sappen werken moet geschieden om de bast eraf te krijgen.

Veenlanden: Deze bestaan hier niet.

Gereedschappen die worden gebezigd en welke gewassen worden verbouwd:

Vermits deze gemeente weinig hooi oplevert voor wintervoeder moet een groot gedeelte stroo tot voeder der beesten strekken en zulks maakt dat het hoofd ingrident om mest te maken moet gezocht worden in schollen of plaggen welke in de gemeente velden met een plakzicht worden gemaaid, onder de beesten in den stal gestrooid en daarna achter de stal op een hoop gezet, ten einde heet te worden. De werktuigen bij den landbouw gebezigd zijn ploeg, groote Eegde, Slige Eegde en mestgreepen.

Daar men hier veronderstelt dat elke graansoort zijn bijzondere voedsel uit het aardrijk trekt acht men dienstig niet langer dan twee, hoogstens drie jaren achter elkaar rogge op een en den zelfden akker te zaaïen en dan weer een jaar boekweit. Andere graansoorten zijn hier bijna niet in gebruik. Voor de vernadering poot men ook eens een jaar aardappelen. De akker met rogge gezaaid geeft in een en hetzelfde jaar twee oogsten, dat is eerst rogge en daarna spurry, een zeer nuttig voeder voor melkbeesten, het welk groen voor den stal gevoederd wordt of men zet ook wel de beesten op den akker aan een tuur vastgemaakt, of anders zaaïd men, nadat de rogge van het land is er knollen op.

Van alle overige graansoorten geeft den akker maar eenen oogst in hetzelfde jaar.

Wat zijn de lonen van zowel mannen als vrouwen, eventueel van kinderen:

Het daggeld van een arbeider in het land werkende is 40 en 50 centen, voor grasmaaien 75 centen.

Een vrouw tot het wieden gebruikt, verdient daags 30 centen, voor binden van kooren 40 centen. Kinderen worden zelden in daggeld gebruikt.

Om een gemiddelde prijs op te geven van het bebouwen van een stuk land, hier opgegeven ter grootte van een hectare, een grootheid bij mij weinig bekend, veroorlove men dat ik daarvoor in plaats stel een bunder.

Om het te bemesten wordt vereist 50 wagens mest van het soort hierboven omschreven. Om die mest op zekeren geldprijs te stellen kan niet, wel ik beschouw het maken en bijeen brengen van den mest te behoren tot de bedrijvigheid van den landbouwer. Hoeveel wagens mest van achter den stal tot op een koorenakker gebracht kunnen worden in een dag, hangt heel zeker daar vanaf, of de stal en den akker nabij of meer verwijderd van elkaar liggen.

Om in alles een geregelde middelmaat te houden stel ik dat aan het brengen van den mest op den akker, het omploegen en slijten van een bunder land verdient wordt acht gulden.

Arbeiders worden hier genoeg gevonden om in den oogst gebruikt te worden en hoeven niet van elders te worden gehaald.

Tot zover het verhaal van burgemeester A.J. Luiten, d.d. 15 september 1830.

(deel 1: Onder d.n Kroezeboom, jaargang 13 nummer 1).

Het is bekend dat de ontwikkeling van de windmolen vanaf 1600 sterk in ontwikkeling is gekomen.

De meelvoorziening in de steden en kleinere plaatsen kwam soms in het gedrang, doordat een **standardmolen** van hout is gebouwd en zodoende bij oorlogshandelingen wel eens in brand geraakte. Om die reden werden ze vaak niet meer opgebouwd, maar wreden vervangen door van baksteen gebouwde **stellingmolen**. Heden ten dage zijn uit die tijd diverse molens overgebleven, met verschillend uiterlijk.

De **stadsmolen** zijn zeer hoog, 10 meter of meer tot aan de stelling komt voor, daarboven staat dan de eigenlijke molen, die dan ook nog 12 tot 15 meter hoog is en een gevluucht heeft van circa 25 meter.

In de dorpen en op het platteland kon men met een lagere **belt- of stellingmolen** toe.

In 1795 schafte Napoleon de "Heerlijke rechten" af. Een heerlijk recht was onder ander het Recht van Wind en Water. Eertijds besliste de landsheer of er een molen gebouwd werd en waar. Na 1800 brak er voor veel mensen een tijd aan van grotere vrijheid. In die tijd zijn ook in onze streken diverse korenmolens gebouwd.

Om er enkele te noemen: 1801 *De Bataaf - Winterswijk.*
                                  1796 *De Piepermolen - Rekken.*
                                  1819 *De Hermien - Harreveld.*
                                  1822 *Teunismolen - De Heurne/Dinxperlo.*

Na 1820 zijn veel molens gebouwd, maar ook diverse ten gronde gegaan. In Gelderland zijn de meeste molens, die vandaag de dag nog bestaan, gebouwd tussen 1840 en 1880. Velen van hen zijn nog regelmatig in werking, veelal op de zaterdag.

Er zijn mulders geweest die al zeer vroeg vooruitstrevend waren. Na 1800 deed namelijk de stoom-machine zijn intrede; in het begin slechts door een enkeling gebruikt, want zo'n machine werd toen als hulpmiddel beschouwd. Vaak kocht men een stoom-machine met een te klein vermogen (om kosten te sparen). Er waren er van 6 tot 15 PK. De stoom-machine werd dan ingezet als er geen wind was om met de windmolen te malen. Na 1850 is het gebruik van een dergelijke machine vrij algemeen, men kon dan tevens de werktijden beter in de hand houden.

In economisch opzicht waren de stoom-machines bij een windmolenbedrijf onrendabel; was er namelijk voldoende wind, dan kon de molenaar met de windmolen veel meer produceren dan met de stoommolen. Aan het eind van de 19de eeuw, maar vooral aan het begin van deze eeuw deden benzine-, petroleum- en zuiggasmotoren hun intrede.

Het eerst kwam de **OTTO-motor**, genoemd naar de Duitse ontwerper ervan. Later kwam de **dieselmotor**, genoemd naar de Duitse ontwerper Rudolf Diesel.

De in molens gebruikelijke motoren waren zware, langzaam draaiende, machines. Na de benzine- en petroleummotoren kwam de zuiggasmotor. Deze was duurder in aanschaf, maar zeer goedkoop in gebruik; de capaciteit bedroeg zo tussen de 25 en 35 PK.

Na de eerste wereldoorlog werd de **gloeikopmotor** populair voor de aandrijving van de molenstenen. Dit waren eenvoudige motoren, goedkoop in aanschaf en betrouwbaar en snel bedrijfsklaar. De meeste modellen hadden een staande uitvoering, waardoor ze weinig ruimte nodig hadden. In de jaren 1929-1930 zijn veel hloeikop- en zuiggasmotoren vervangen, door de **hogedruk 4-takt dieselmotor**. De voordelen zijn een laag brandstofverbruik, weinig onderhoud, maar met een groot bedieningscomfort. Populair was de **Deutzmotor** in molens en maalderijen.

Vanaf de jaren 1930 komt de **elektromotor** meer in gebruik.

In de oorlogsjaren 1940-1945 toen dieselolie vrijwel niet meer verkrijgbaar was, nam het gebruik van de elektromotor (tot 15 PK) zeer snel toe.

Al deze motoren hebben er toe bijgedragen dat het met de windmolen een afgaande zaak was.

(wordt vervolgd).

REURLSE FOLKLORE.

In de gids van het Internationale Folklore Festival te Ruurlo uit 1953 vond ik onderstaand stukje over de folkore in Ruurlo, geschreven door J. Olyslag.

In 't harten van den Geldersen Achterhook ligt Reurle, un klein bescheiden dorp, riek an natuurschoon, waor vülle stadsléu heur vacantie in den zomer deurbrengt.

Doch neet allene 't natuurschoon trekt Reurle, ok de Folklore dee daor in ere wordt eholden en het typische dialect, lokt de leu naor het dorp. Vake bunt ze in de gelegenheid, un stuksken Folklore met te maken, un vaste gewoonte is ut, dat de Achterhookse Folkloredansers 1 of 2 maol in hef seizoen hun olderwetse dansen laot zeen, dee dan wel in de smaak valt, vooral as dan de boern en boerinnen nao afloop de stadse lei ok neugt voor een dansjen.

De dansen hebt biënao allemaole betrekking op het boerenleven o.a.: "De Riepe Gaste", een oogstdans, dee gedanst werd as de oogst werd binnen e haald en de "Smid", dee de werkzaamheden van de dorpsmid weer-gif. De "Gelderse Boerendans" stamt nog uut de Franse tied, wat nog good te heuren is an de commando's. Iej denkt, dat er Duuts of Gelders wod esproken, maor 't is verbasterd Frans, iej heurt o.a.: avant deux, quatre deux jeune dame en changez de dames.

"De Haakseberge" en "De Drikusman" bunt nog steeds geliefde dansen, dee noe nog altied op iedere brulfte edanst wordt.

Jammer is 't, dat ut brulfteneugen in het vergetbook kump. Dat was altied un vrolijk gedoo, as de neugers met un reusken an de pette de familie en kundigen op de brulfte neugden en daorbij ut volgende versjen opzein:

Inkwartier. De Brugoms-knechten bunt hier,
Heb iej 't wel vernommen, dat ze wollen kommen ?
Ze bunt noe hier met veulle plezier,
Ze neugt zo hier en daor en wet zelfs neet ens waor,
Ze neugt van dit en dat en wet zelfs neet ens wat.
Ik zal is op een and're sté gaon staon,
Dan zal het wel wat better gaon.
Noew, wës is efeen stille,
Dan zult iej is heurn wat ik oew zeggen wille.
Gait Jan van Appelteunis is de Brugom,
En Janna van Klaos Geertjenmeuje is de Bruud.
Dé laot oew' verzeuken,
Token wekke Zaoterdag op de brulfte.
Dan mot kommen jong en old, groot en klein,
Alles mot op de brulfte wean.
Ik hadde mij wat op den stok e'schreven,
Doch de deerns heb 't er af e'wreven.
Noew môk mien eerst bezinnen,
En dan zal mien kameraod beginnen !

He'j 't now wel good verstaon. Daj neet komt
Op Maondag of Woensdag, maor op Zaoterdagaovend.
Dan moj kommen knap en fijn, maor neet te fijn,
Want Bruud en Brugom wilt geerne ut mooiste wean.
Zorg iej veur un piepe, wiej zorgt veur tabak,
Dan kan un ieder roken op zien gemak.
Krenten en viegen bunt t'er neet tē kriegen.
Maor proemen en pereën,
Daor kun iej de bek met smeern.
En dan krieg iej un stuk van un hane,
Dan kun iej good op de dansbane.
Er kump dan un man met un braun holt,
Den zal speulen veur jong en old.
En wee met dansen de zolder neet kan raken,
Dee mot ut maor iets minder maken.
Heb iej mien no allen good verstaon,
Dan wille wiej un deurken wieter gaon.

Daormao kregen ze un borrel of un hartig stuksken (net nao ze neudig hadden) en dan ging 't weer wieter. Gelukkig bunt de kinder visites (waorbiej un grote krenfenstoette wordt an ebaoden) en de nieuwjaorsvisites hier in het dorp nog un vast gebruik.

Ok holt ze hier nog vaste an de naoberplichten en bieje verhuzen wordt het overtreksmaol neet vergetten.

De Schutterieje dee helemaole verdwenen was, is veurig jaor weer in olderwetse praol herrezen en zal dan ok an disse feesten mét doen.

Al met al wordt er in ons dorp nog veule olderwetse gebruiken in ere hollen en 't is te hoppen, dat dat zo mag blieven.

J. C. Hesselink

RUURLO.

MAGAZIJN VAN

Ansichtkaarten en Foto's van Ruurlo

Artikelen met gezichten van Ruurlo

Chocolade

in verschillende soorten, als: BLOOKER,
BENSNDORP, DRIESSEN, RADEMAKER,
STOLLWERCK, SUCHARD, FREIJ.

Haagsche Hopjes

FONDANTS, FLIKJES, ZUURTJES.
BISCUITS in soorten, KOEKJES.

Ruurlosche Zandkoekjes in blikjes.

EAU DE COLOGNE in soorten.

TOILETZEËPEN.

GALANTERIËN EN LUXE ARTIKELEN.

SIGAREN der Firma BOELE.

SIGARETTEN, TABAK.

POSTPAPIER, ENVELOPPEN.

Vergenoegdheid.

Hij, die een hut en handen heeft,
Hij, klett' zich niet om morgen;
Indien 't geluk ons rijkdom geeft,
De rijkdom geeft ons zorgen.

En had ik zakken goud als graan,
En stal en schuur als kerken,
Maet al mijn schatten na te gaan,
Had ik geen tijd tot werken.

En wierd ik ook door biers en wijn
Een driemaalhonderdponders,
Wat vetter zou ik zeker zijn,
Maar zeker niet geronder.

En ging mijn wijf in 't goudgeel zij,
En 't hoofd bepluimd met veren,
Misschien verbrandde de avondbrij
Bij 't uitdoen van haar kleeren.

Hij, die een hut en handen heeft,
Bekreun' zich niet om morgen;
Indien 't geluk ons rijkdom geeft,
De rijkdom geeft ons zorgen.

Tollens.

* * *
Gerd. Joh. de Veldhuis
Ruarlo

het jaar 1891.